

УДК 633.2.031

**Г. С. КОНИК, доктор сільськогосподарських наук
Н. М. РУДАВСЬКА, науковий співробітник**

Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН
вул. Грушевського, 5, с. Оброшино Пустомитівського р-ну
Львівської обл., 81115, e-mail: inagrokarpat@gmail.com

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ СІНОКІСНИХ ТРАВСТОЇВ

Наведено результати дослідження впливу складу травосумішок на основні показники економічної ефективності сіяних фітоценозів при сінокісному використанні в умовах Лісостепу Західного. Встановлено, що із збільшенням норми висіву бобових трав у складі травосумішок зменшувалася собівартість 1 т к. од. та зростала окупність 1 грн затрат, при цьому рівень рентабельності також підвищувався.

***Ключові слова:** бобові трави, злаки, окупність затрат, рівень рентабельності.*

Вступ. За сучасних умов економічного спаду для успішного розвитку сільського господарства України потрібне освоєння енергетичних та ресурсощадних технологій, що базуються на використанні потенціалу багаторічних трав, зокрема бобових, як джерела природного азоту. На сьогодні розроблені методики, які дають змогу визначати енергетичну та економічну ефективність виробництва кормів та дозволяють рекомендувати технології з оптимальними значеннями цих показників. Тільки розрахунок економічної та енергетичної ефективності є підставою для впровадження технологій у виробництво.

У вирішенні проблеми зупинення спаду та нарощування виробництва тваринницької продукції провідна роль належить кормам. На вартість кормів припадає найбільша частка у собівартості тваринницької продукції [2]. Лучні травостої дають найдешевший корм, а звідси й найдешевші продукти тваринництва [3].

В умовах ринкової економіки, коли можливості більшості господарств обмежені, важливий широкий вибір технологій створення сіяних травостоїв, які забезпечують залежно від вкладених коштів певний економічний ефект [4]. Вони мають бути економічно ефективними, малозатратними і енергозберігаючими, та при цьому не

забруднювати довкілля [5]. Економічну оцінку створення та використання лучних травостоїв проводять, користуючись такими показниками, як урожайність і собівартість сіна, вартість виращеної продукції, умовно чистий дохід, рівень рентабельності [6].

На економічну оцінку виращування лучних трав значний вплив має ботанічний склад фітоценозу. За даними кафедри лукувництва РДАУ-МСГА імені Тімірязєва, окупність затрат на виращування злакових травосумішок була найнижчою: рівень рентабельності становив 82,4–90,3 %, а за включення бобових трав рентабельність зростала в 1,4–2 рази [6].

Метою дослідження було визначення кращих травосумішок для створення високопродуктивних лучних травостоїв багатокісного використання.

Матеріали і методи. Польові досліди проводили в лабораторії кормовиробництва на експериментальній базі Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН протягом 2009–2011 рр.

Ґрунт дослідної ділянки – темно-сірий опідзолений. Для нього характерні такі агрохімічні показники: реакція ґрунтового розчину – рН сольової витяжки – 5,3, вміст гумусу – 2,8 %, лужногідролізованого азоту – 155 мг/кг ґрунту, рухомих форм фосфору – 59 мг/кг ґрунту, обмінного калію – 91 мг/кг ґрунту.

Для створення травостоїв сінокісного використання висіяли бобову, злакову і бобово-злакові травосумішки. В складі бобової висівали люцерну посівну, конюшину гібридну і козлятник східний; злакової – очеретянку звичайну, кострицю східну, стоколос безостий і пажитницю багаторічну. До складу бобово-злакових травосумішок входили бобові і злакові трави у різних відсоткових співвідношеннях. За умовний контроль приймали травосумішку, у складі якої 50 % становили бобові трави і 50 % – злакові.

Удобрення травостоїв проводили з розрахунку $N_{60}P_{60}K_{90}$ (для бобового та бобово-злакового) та $N_{120}P_{60}K_{90}$ (для злакового).

При економічній оцінці розрахунок грошово-матеріальних затрат проведено з урахуванням повної механізації робіт. Витрати на них розраховані за розробленими нами технологічними картами. Вартість насіннєвого матеріалу, добрив і пального взято за оптовими цінами станом на 01.01.2016 р., 1 т кормових одиниць трав лучних угідь прирівнювали до вартості 1 т фуражного зерна вівса.

Результати та обговорення. Наші дослідження свідчать про залежність економічних показників від видів трав і складу травосумішок.

Виробничі затрати на створення та використання бобового та

бобово-злакових травостоїв суттєво не відрізнялися і знаходилися в межах 8131,55–8229,55 грн/га. Найвищими ці затрати були на злаковому травостої (9789,18 грн/га), оскільки зростали витрати на удобрення. На варіанті із злаковими травами зафіксовано і найвищу собівартість 1 т к. од. та найменшу окупність затрат та рівень рентабельності (табл.).

Основні показники економічної ефективності сіяних травостоїв залежно від складу травосумішок (в середньому за 2009–2011 рр.)

Варіант	Виробничі затрати, грн/га	Собівартість 1 т к. од, грн	Умовно чистий дохід, грн/га	Окупність 1 грн. затрат, грн	Рівень рентабельності, %
Бобові, 100 %	8229,55	1308,36	11898,45	2,45	145
Злаки, 100 %	9789,18	1653,58	9154,82	1,94	94
Бобові, 40 % + злаки, 60 %	8131,55	1500,29	9212,45	2,13	113
Бобові, 50 % + злаки, 50 %	8214,55	1461,66	9769,45	2,19	119
Бобові, 60 % + злаки, 40 %	8217,55	1424,19	10246,45	2,25	125
Бобові, 70 % + злаки, 30 %	8220,55	1372,38	10947,45	2,33	133
Бобові, 80 % + злаки, 20 %	8223,55	1334,99	11488,45	2,40	140

Хоча виробничі затрати при створенні бобово-злакових травосумішок були практично однаковими, проте умовно чистий дохід значно відрізнявся і знаходився в межах 9212,45–11488,45 грн/га залежно від їх складу. Найменше значення цього показника зафіксовано на варіанті із злаковою травосумішкою (9154,82 грн).

Збільшення норми висіву бобового компонента у складі бобово-злакових травостоїв сприяло зростанню рівня рентабельності з 113 % за наявності у складі травосумішок 40 % бобових до 140 % на варіанті, де бобові трави займали 80 %.

На варіанті з бобовим травостоєм зафіксували найвищий рівень рентабельності (145 %), тоді як на злаковому цей показник становив 94 %.

Висновки. Економічна ефективність створення та використання сінокісних травостоїв залежала від кількості бобового компонента,

висіяного у складі травосумішей. Із збільшенням норми висіву бобових трав зменшувалася собівартість 1 т к. од. та зростала окупність 1 грн затрат, при цьому рівень рентабельності також підвищувався.

Найвищий рівень рентабельності (145 %) та окупність 1 грн затрат (2,45 грн) були на варіанті з бобовим травостоєм.

Список використаної літератури

1. Гришко В. В. Резерви підвищення економічної ефективності виробництва і використання кормів / В. В. Гришко // Економіка АПК. – 2000. – № 4. – С. 49–54.

2. Клименко А. А. Управління витратами на сільськогосподарських підприємствах / А. А. Клименко // Економіка та управління. – 2009. – № 4 (8). – С. 51–57.

3. Векленко Ю. А. Економічна оцінка маловитратних прийомів створення і використання сіяних укiсно-пасовищних травостоїв / Ю. А. Векленко // Корми і кормовиробництво : міжвід. темат. наук. зб. – 2003. – Вип. 51. – С. 235–237.

4. Амбросов В. Я. Зібрання наукових праць. Економіка кормовиробництва і тваринництва / В. Я. Амбросов. – Х. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2009. – Т. 1. – 412 с.

5. Селекційні і технологічні шляхи вирішення проблеми підвищення продуктивності кормових культур у передгірських та гірських районах Українських Карпат / О. І. Мацьків, Г. С. Коник, О. М. Якуц, М. М. Унятицька // Корми і кормовиробництво. – 1998. – Вип. 45. – С. 23–25.

6. Лазарев Н. Н. Продуктивність сортів клевера лугового и люцерны изменчивой нового поколения в травосмесях со злаковыми травами / Н. Н. Лазарев, С. М. Авдеев // Известия ТСХА. – 2006. – № 2. – С. 40–49.

Отримано 07.10.2016

Рецензент – доктор сільськогосподарських наук, професор ІСГКР НААН М. Т. Ярмолюк.